

فهرست

۷	مقدمه
۸	شناسنامه
بخش اول: زندگی نامه حضرت معصومه <small>علیها السلام</small>	
۹	تولد
۱۰	مادر
۱۱	سرچشمه دانش
۱۲	مظهر فضایل
۱۳	مقام علمی حضرت معصومه <small>علیها السلام</small>
۱۳	محدثه
۱۷	معصوم از گناه
۱۷	ازدواج نکردن حضرت <small>علیها السلام</small>
۱۸	هجرت به قم
۲۱	زنان مدفون در کنار مرقد حضرت معصومه <small>علیها السلام</small>
۲۲	زیارت حضرت معصومه <small>علیها السلام</small> از منظر روایات
۲۴	زیارت مأثور درباره حضرت معصومه <small>علیها السلام</small>
۲۵	لقب «معصومه»
۲۵	کریمه اهل بیت
۲۶	القاب حضرت معصومه <small>علیها السلام</small>
۲۷	شفاعت حضرت معصومه <small>علیها السلام</small>
۲۸	قم
۳۲	من، معصومه، خواهر امام رضا <small>علیه السلام</small> هستیم!
۳۲	سرآمد بانوان
۳۳	فضیلت بی نظیر
۳۳	آثار هجرت حضرت معصومه <small>علیها السلام</small>
۳۴	علت اصلی هجرت حضرت معصومه <small>علیها السلام</small> به قم
۳۵	اقامتگاه حضرت فاطمه معصومه <small>علیها السلام</small>
۳۶	احترام آیت الله بروجردی به حرم حضرت معصومه <small>علیها السلام</small>
بخش دوم: پیشینه حرم مطهر	
۴۲	ضریح

مقدمه

با ظهور و گسترش دین اسلام، رشد و بالندگی زنان در پرتو «قوانین الهی» آغاز گردید. خداوند، ارزش و جودی زنان را بیان کرد و پیامبر اسلام ﷺ با آزاد ساختن زنان از قید و بندهای جاهلی و سوق دادن آنان به سوی ارزش‌ها و کمالات انسانی، شخصیت واقعی آنان را به جامعه بشری معرفی کرد. زنان بزرگوار خاندان عصمت و طهارت ﷺ - که در دامن ولایت و امامت بزرگ شده‌اند - به ارزش‌های والای انسانی آراسته بوده و به عنوان نمونه‌های برجسته اخلاقی برگزیده شده‌اند.

بهترین راه برای رسیدن به «کمال»، الگوپذیری از کسانی است که به مقام «قرب الهی» نایل آمده و از طریق اصلاح خود، به هدف نهایی رسیده باشند. حضرت فاطمه معصومه ﷺ از بانوان با فضیلت و الامقام خاندان پیامبر ﷺ است که به مقامات بالای علمی و معنوی رسید و الگویی کامل برای تمام زنان شد.

مجموعه‌ای که در پیش رو دارید پیرامون این بانوی نمونه به رشته تحریر درآمده، و تحفه کوچکی است به درگاه این بانوی بزرگ الهی. از تمامی مطالعه‌کنندگان بزرگوار تقاضا دارم اگر اشتباهی در این مجموعه مشاهده نموده‌اند به دیده اغماض نگریسته و از یادآوری آن به ما دریغ نفرمایند.

والسلام

صادق طالبی / قم

۱۳۹۱/۲/۱۶

۴۳	ایوان‌های حرم مطهر
۴۳	صحن‌های حرم مطهر
۴۵	ستارگان مدفون در حرم حضرت معصومه ﷺ
۴۵	پادشاهان مدفون در حرم حضرت معصومه ﷺ
بخش سوم: کرامات حضرت معصومه ﷺ	
۴۸	۱. ورم دست
۴۹	۲. توجه به شعر
۵۰	۳. حرم حضرت معصومه
۵۱	۴. ارشاد زائر
۵۲	۵. عنایت به زائر
۵۳	۶. با دست‌های شکوفا
۵۵	۷. سفر به مشهد
۵۶	۸. شفای طلبه جوان نخجوانی
۵۸	۹. منبع فیض الهی
۵۸	۱۰. شفای مرد نصرانی
۵۹	۱۱. شفای مفلوج
۶۰	۱۲. شفای پادرد و تقدیر از عزاداری اهل بیت ﷺ
۶۱	۱۳. نجات گمشده و عنایت به زائرین
۶۲	۱۴. مبتلای به جنون
۶۲	۱۵. ضعف چشم
۶۳	۱۶. دختر لال
۶۴	۱۷. مبتلا به سل
۶۴	۱۸. ادای دین و گشایش در زندگی
۶۵	۱۹. شفای یکی از خدام حرم
۶۶	۲۰. شفای چشم دختر ده ساله
بخش چهارم: اشعار در وصف حضرت معصومه ﷺ	
۶۹	ماه بانو
۷۰	بارگاه قدس
۷۲	خاتمه
۷۴	فهرست منابع

بخش اول

زندگی نامه حضرت معصومه علیها السلام

تولد

حضرت فاطمه معصومه علیها السلام^۱ در روز اول ذیقعده سال ۱۷۳ ق. در شهر مدینه چشم به جهان گشود.^۲ این بانوی بزرگوار در خانواده‌ای آراسته به فضایل اخلاقی پرورش یافت.^۳ عبادت، زهد، پارسایی، راست‌گویی، بردباری، استقامت در برابر ناملازمات، بخشندگی، پاک‌دامنی و یاد خدا، از صفات برجسته این خاندان پاک‌سیرت و نیکوسرشت به‌شمار می‌رفت.

۱. حضرت موسی بن جعفر علیه السلام چهار دختر به نام «فاطمه» داشت (که به «فاطم اربعه» معروفند):
 ۱. فاطمه کبری، ملقب به «حضرت معصومه علیها السلام» که در قم مدفون است.
 ۲. فاطمه صغری، ملقب به «بی بی هیبت» که در شهر باکو در جمهوری آذربایجان مدفون است.
 ۳. فاطمه وسطی، ملقب به «سنتی فاطمه» که در اصفهان مدفون است.
 ۴. فاطمه آخری، مشهور به «خواهر امام» که در رشت مدفون است. *تذکره الخواص*، سبط ابن جوزی، ص ۳۵۱؛ *گنجینه آثار قم*، ج ۱، ص ۳۸۵؛ *زندگانی کریمه اهل بیت علیهم السلام*، ص ۸۲.
۲. مسلم است که حضرت فاطمه معصومه علیها السلام پیش از سال ۱۷۹ ق. به دنیا آمده است؛ زیرا بنا بر نقل کلینی، هارن الرشید در شوال ۱۷۹ ق. امام موسی بن جعفر علیه السلام، پدر حضرت معصومه علیها السلام، را از مدینه به بغداد برد و امام موسی بن جعفر علیه السلام در آنجا در ماه رجب سال ۱۸۳ ق. از دنیا رحلت کرد. (*اصول کافی*، ج ۲، کتاب الحجّة) و بنا بر این که حضرت معصومه علیها السلام حداقل ۲۳ سال عمر کرد، سال ولادت او نمی‌تواند بعد از سال ۱۷۹ ق. باشد؛ چون در آن سال‌ها پدرش در زندان بود. تاریخ ولادت حضرت معصومه علیها السلام به‌طور دقیق مشخص نیست؛ ولی بنا بر برخی اسناد، آن حضرت در سال ۱۷۳ ق. در مدینه به دنیا آمد. *مستدرک سفینه*، ج ۸، ص ۲۵۷؛ *الإرشاد*، ج ۲، ص ۲۴۲.
۳. *عیون الاخبار*، ج ۱، ص ۱۴؛ *اعلام الوری*، ص ۳۰۲؛ *دلایل الامامة*، ص ۳۰۹؛ *اثبات الهداة*، ج ۳، ص ۲۳۳؛ *مناقب آل ابی طالب*، ج ۴، ص ۳۹۶؛ *الإرشاد*، ج ۲، ص ۲۴۴؛ *کشف الظنون*، ج ۲، ص ۱۵۶۵.

شناسنامه

نام:	فاطمه
لقب:	معصومه <small>علیها السلام</small>
نام پدر:	موسی بن جعفر <small>علیه السلام</small>
نام مادر:	نجمه خاتون
تاریخ ولادت:	دوشنبه، اول ذیقعده ۱۷۳ ق.
محل ولادت:	مدینه
تاریخ ورود به قم:	۲۳ ربیع الاول ۲۰۱ ق.
تاریخ وفات:	دهم ربیع الثانی ۲۰۱ ق. (بنا به قول معتبر)
سن:	۲۱ یا ۲۸ سال
محل عبادت در قم:	بیت النور (واقع در میدان میر).

۱. *زندگانی کریمه اهل بیت علیهم السلام*، ص ۱۴۹؛ *مستدرک السفینه البحار*، ج ۸، ص ۲۶۱.

حمیده، مادر بزرگوار امام کاظم علیه السلام، کنیزی مغربی بود که به پیشنهاد امام باقر علیه السلام، به همسری امام صادق علیه السلام درآمد. امام صادق علیه السلام درباره مقام والای حمیده فرمود:

حَمِيدَةٌ مُصَفَّاءَةٌ مِنَ الْأَدْناسِ كَسَبِيكَةِ الذَّهَبِ، مَا زَالَتِ الْأَمْلاكُ تُحْرِسُهَا
حَتَّى أَدَّتْ إِلَى كَرَامَةٍ مِنَ اللَّهِ لِي، وَالْحُجَّةُ مِنْ بَعْدِي^۱

حمیده مانند شمش طلای خالص، پاک از ناپاکی‌ها و ناخالصی‌ها است. فرشتگان او را همواره مواظبت کردند تا به من رسید؛ به خاطر کرامتی که خدا نسبت به من و حجت پس از من امام کاظم علیه السلام عنایت کرد.

حمیده بانویی آگاه به حدیث بود و احادیثی را که از امام صادق علیه السلام و دیگران شنیده بود، برای مردم نقل می‌کرد. او از استادان نشست‌های علمی بانوان در عصر امام صادق علیه السلام محسوب می‌شد.^۲ وی در این نشست‌ها، با دختری مغربی به نام «نجمه» آشنا شد. نجمه علوم اسلامی را از همسر امام صادق علیه السلام فرامی‌گرفت و نشانه‌های دانایی و ایمان به خدا از رفتار و سیره عملی وی هویدا بود.

حمیده می‌گوید: روزی که نجمه به خانه ما راه یافت، پیامبر صلی الله علیه و آله را در عالم خواب دیدم که به من فرمود: «ای حمیده، نجمه را به پسر ترموسی علیه السلام ببخش و همسر او کن. به زودی، بهترین فرد روی زمین از او متولد می‌شود.» من به این دستور عمل کردم و نجمه را به ازدواج فرزندانم

۱. اصول کافی، ج ۱، ص ۴۷۷.

۲. علاوه بر حوزه علمیه‌ای که رسول اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام بنیان نهادند و در هر دوره صدها دانشمند و راوی و دین‌شناس به جامعه اسلامی عرضه کرد، حوزه‌های علمی بانوان از سوی رسول اکرم صلی الله علیه و آله و حضرت فاطمه زهرا علیها السلام تأسیس گردید که پس از آنها، امامان شیعه و همسران و دخترانشان این حوزه را رهبری کردند که سبب تربیت زنان دانشمند و پارسایی شد.

امام کاظم علیه السلام در آورم و حضرت امام رضا علیه السلام از او به دنیا آمد.^۱

نجمه به اندازه‌ای از شیرینی ذکر و مناجات با خدا بهره برد که در ایام شیر دادن به امام رضا علیه السلام نمی‌توانست مانند گذشته به اعمال عبادی خویش بپردازد. او به بستگانش گفت: مرا با یافتن دایه کمک کنید. از او سؤال شد: مگر شیرت کم شده است؟ او در پاسخ گفت:

لَا أَكْذَبُ وَاللَّهِ، وَمَا نَقَصَ الدَّرِ، وَلَكِنَّ عَلَيَّ وَرَدَ مِنْ صَلَاتِي وَتَسْبِيحِي، وَقَدْ نَقَصَ
مُنْدُ وُلْدَتِي؛^۲ سوگند به خدا، دروغ نمی‌گویم، شیرم کم نشده، ولی ذکرهای نماز و دعایم هنگام شیر دادن به نوزاد و پرستاری از آن، کاسته شده است.

سرچشمه دانش

حضرت معصومه علیها السلام در خاندانی که سرچشمه علم و تقوا و فضایل اخلاقی بود، پرورش یافت. پس از شهادت امام موسی بن جعفر علیه السلام، فرزندش امام رضا علیه السلام عهده‌دار تعلیم و تربیت خواهران و برادران خود شد و مخارج آنان را بر عهده گرفت.^۳

ابن صباغ مالکی در این باره می‌گوید:

«هریک از فرزندان ابی‌الحسن موسی، معروف به کاظم، فضیلتی مشهور

دارد.»^۴

۱. اعلام الوری، ص ۳۰۲.

۲. عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۱، ص ۱۵؛ فاطمه معصومه علیها السلام مهمان ۱۷ روزه، ص ۲۸-۲۳؛ اثبات الهداة، ج ۳، ص ۲۳۳؛ ریاحین الشریعه، ج ۳، ص ۲۲؛ اعلام النساء، ص ۷۶.

۳. بیش از ده بهار از عمر شریف حضرت معصومه علیها السلام نگذشته بود که پدر بزرگوارش در زندان هارون به شهادت رسید و دریایی از اندوه بر قلب شریفش فرو ریخت. در این دوره، تنها مایه تسلی او برادرش امام رضا علیه السلام بود که ناگهان «مأمون» او را از کانون خانواده جدا ساخت و به اجبار به خراسان برد و به اقامت اجباری در خراسان وادار کرد.

۴. الفصول المهمة للمعرفة الائمه، بخش احوالات امام کاظم علیه السلام.

بدون تردید، میان فرزندان امام کاظم علیه السلام، بعد از حضرت رضا علیه السلام، حضرت معصومه علیها السلام از نظر علمی و اخلاقی، والاترین مقام را دارد. این حقیقت از نام‌ها، لقب‌ها، تعریف‌ها و توصیفاتی که ائمه اطهار علیهم السلام از او کرده‌اند، آشکار است.

مظهر فضایل

حضرت فاطمه معصومه علیها السلام مظهر فضایل است. روایات معصومان علیهم السلام فضیلت‌های بسیاری را به آن حضرت نسبت می‌دهد.

در روایت آمده است: پیش از ولادت حضرت معصومه علیها السلام، امام صادق علیه السلام فرمود:

«إِنَّ لِلَّهِ حَرَمًا وَهُوَ مَكَّةُ وَإِنَّ لِلرَّسُولِ حَرَمًا وَهُوَ الْمَدِينَةُ وَإِنَّ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ حَرَمًا وَهُوَ الْكُوفَةُ وَإِنَّ لَنَا حَرَمًا وَهُوَ بَلْدَةُ قُمْ وَ سَتَدْفَنُ فِيهَا امْرَأَةٌ مِنْ أَوْلَادِي تُسَمَّى فَاطِمَةَ فَمَنْ زَارَهَا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ؛»

خداوند حرمی دارد که مکه است و رسول خدا صلی الله علیه و آله حرمی دارد که مدینه است و برای امیرالمؤمنین علیه السلام حرمی دیگر است که کوفه است و برای ما اهل بیت علیهم السلام حرمی دیگر است که آن شهر قم است و به زودی بانویی از اولاد من در آن دفن می‌شود که نامش فاطمه علیها السلام است. پس هرکه او را زیارت کند بهشت بر وی واجب می‌شود.^۱

امام صادق علیه السلام درباره قم فرمود:

قم، کوفه کوچک است. آگاه باشید که بهشت هشت در دارد که سه در از آنها برای قم است. بانویی از فرزندان من در آنجا از دنیا می‌رود که نامش

۱. مجالس المؤمنین، ج ۱، ص ۸۳؛ مستدرک الوسائل، ج ۱۰، ص ۳۶۸.

فاطمه بنت موسی علیه السلام است و با شفاعت این بانو تمام شیعیان وارد بهشت خواهند شد.^۱

مقام علمی حضرت معصومه علیها السلام

حضرت معصومه علیها السلام از بانوان والامقام جهان تشیع است و مقام علمی بلندی دارد.

روزی جمعی از شیعیان، به قصد دیدار حضرت موسی بن جعفر علیه السلام و پرسیدن پرسش‌هایی از ایشان، به مدینه رفتند. آنان هنگامی که به مدینه رسیدند امام کاظم علیه السلام در مسافرت بود. از این رو، آنان پرسش‌های خود را به حضرت معصومه علیها السلام که در آن هنگام کودکی خردسال بیش نبود، تحویل دادند. آنان روز بعد برای دریافت پاسخ به منزل امام رفتند، ولی هنوز امام از سفر برنگشته بود. پس به ناچار، پرسش‌های خود را بازخواستند تا در مسافرت بعدی به خدمت امام برسند؛ غافل از این که حضرت معصومه علیها السلام جواب پرسش‌ها را نگاشته است. آنان وقتی پاسخ‌ها را خواندند، بسیار خوشحال شدند و پس از سپاس فراوان، شهر مدینه را ترک کردند و بین راه با امام موسی بن جعفر علیه السلام روبه‌رو شده، ماجرای خویش را بازگفتند. امام پس از مطالعه پاسخ پرسش‌ها، سه بار فرمود:

«فِدَاهَا أَبْوَاهُ؛ پدرش فدایش.»^۲

محدثه

حضرت معصومه علیها السلام آگاه به علوم اسلامی و راوی حدیث بود. در سند چند حدیث، نام حضرت فاطمه معصومه علیها السلام به چشم می‌خورد. علامه امینی در

۱. بحار الانوار، ج ۵۷، ص ۲۱۶ و ۲۲۸؛ مستدرک الوسائل، ج ۱۰، ص ۳۶۸.

۲. زندگانی کریمه اهل بیت علیهم السلام، ص ۵۴-۵۳؛ فاطمه معصومه علیها السلام مهمان ۱۷ روزه، ص ۴۲.

کتاب الغدیر به بعضی از این احادیث استناد می‌کند. نقل این احادیث حاکی از مقام علمی والای حضرت معصومه علیها السلام است:

۱. حَدَّثَتْنِي فَاطِمَةُ وَ زَيْنَبُ وَ أُمُّ كَلْثُومٌ بَنَاتُ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ قُلْنَ ... عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ رَضِيَ عَنْهَا قَالَتْ: «أَنْسَبِيْتُمْ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ عَدِيرِ خُمٍّ، مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ وَ قَوْلُهُ ﷺ، أَنْتَ مِنِّي بِسْمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى؟!»

فاطمه معصومه علیها السلام این روایت را از دختر امام صادق علیه السلام نقل می‌کند که سلسله سندش در نهایت به فاطمه زهرا علیها السلام می‌رسد.

فاطمه علیها السلام، دختر رسول اکرم صلی الله علیه و آله، فرمود: «آیا سخن رسول خدا صلی الله علیه و آله را در روز غدیر خم فراموش کرده‌اید که فرمود: هر کس من مولای اویم، علی علیه السلام مولای اوست، و (آیا فراموش کرده‌اید) دیگر سخن آن حضرت را که فرمود: تو برای من همانند هارون برای موسی هستی؟!»^۱

۲. عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ علیها السلام ... عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَيَّ حُبُّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِيداً». فاطمه معصومه علیها السلام، از دختر امام صادق علیه السلام روایتی نقل می‌کند که سلسله سندش به حضرت فاطمه زهرا علیها السلام می‌رسد که آن حضرت می‌فرماید: حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «آگاه باشید! هر کس با محبت آل محمد بمیرد شهید از دنیا رفته است.»^۲

۳. فاطمه، دختر حضرت رضا علیه السلام، نقل کرد از فاطمه و زینب و ام‌کَلثوم،

۱. الغدیر، ج ۱، ص ۱۹۶؛ عوالم‌العلوم، ج ۲۱، ص ۳۵۳؛ اسنی‌المطالب، ص ۵۱-۴۹؛ احقاق‌الحق، ج ۶، ص ۲۸۲.

۲. اسنی‌المطالب، ص ۵۱-۴۹؛ عوالم‌العلوم و المعارف و الأحوال، ج ۲۱، ص ۳۵۴، ح ۳؛ اللؤلؤة الثمینیة، ص ۲۱۷؛ آثار الحجّة، ج ۱، ص ۸-۹.

دختران موسی بن جعفر علیه السلام، و آنان از فاطمه دختر امام جعفر صادق علیه السلام، از فاطمه دختر محمد بن علی علیه السلام، از فاطمه دختر علی بن الحسین علیه السلام، از فاطمه و سکینه، دختران حسین بن علی علیه السلام، و آنان از ام‌کَلثوم دختر علی علیه السلام، و او از فاطمه دختر رسول الله صلی الله علیه و آله، از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله شنیدیم که فرمود:

«وقتی مرا به آسمان بردند و داخل بهشت شدم؛ در آن‌جا قصری از دَر و یاقوت و بر در آن پرده‌ای آویخته بود. سرم را بلند کردم، دیدم بر درش نوشته است: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، عَلِيُّ وَ لِئِي الْقَوْمِ؛ خدایی جز خدای یگانه نیست و محمد صلی الله علیه و آله، رسول خداست و علی علیه السلام، ولی و صاحب اختیار مردم است.

بر پرده نیز نوشته شده بود: «مبارک باد بر کسانی که همانند شیعیان علی علیه السلام هستند».

داخل شدم و در آن‌جا قصری از عقیق سرخ میان تهی دیدم که دری از نقره داشت که به زبرجد سبز زینت شده و بر آن در نیز پرده‌ای آویخته بود. سرم را بلند کردم، دیدم بر در نوشته شده بود: «محمد صلی الله علیه و آله، فرستاده خداست و علی علیه السلام، وصی مصطفی».

بر پرده نیز نوشته شده بود: «شیعیان علی علیه السلام را به پاک‌سرشتی (فرزندان) بشارت ده».

داخل شدم، قصری از زبرجد سبز میان خالی دیدم که پیش از آن ندیده بودم. این قصر دری از یاقوت سرخ داشت که با مروارید زینت شده بود و بر آن در پرده‌ای آویخته شده بود. سرم را بلند کردم، دیدم بر پرده نوشته شده بود: «شیعیان علی علیه السلام، رستگاران اند».

معصوم از گناه

حضرت معصومه علیها السلام و حضرت زینب علیها السلام معصوم از گناه بودند.

حضرت رضا علیه السلام فرمود:

«مَنْ زَارَ الْمَعْصُومَةَ بِقَمِّ زَارَتِي؛ کسی که معصومه علیها السلام را در قم زیارت

کند مانند آن است که مرا زیارت کرده است»^۱.

شواهد و قرائن در مورد مقام عصمت حضرت معصومه علیها السلام بسیار است، ولی سخن فوق از امام معصوم علیه السلام شاید اشاره‌ای باشد که حضرت معصومه علیها السلام دارای مقام عصمت بوده است. نیز این سخن بیانگر آن است که لقب معصومه را حضرت رضا علیه السلام به خواهرش داده است.

ازدواج نکردن حضرت علیها السلام

حضرت معصومه علیها السلام بعد از امام رضا علیه السلام، از دیگر فرزندان حضرت موسی بن جعفر علیه السلام داناتر و پارساتر است.^۲

دوران حیات حضرت فاطمه معصومه علیها السلام با خلافت خلفای عباسی هم‌زمان بود. بنی عباس که با ادعای وابستگی نسبی به خاندان نبوت روی کار آمده بودند، بعد از تثبیت پایه‌های حکومت خویش، بیش از همه بر فرزندان و نوادگان پیامبر صلی الله علیه و آله و شیعیان ستم روا داشتند و نسبت به آنان از هیچ خشونت‌ی دریغ نورزیدند؛^۳ به گونه‌ای که امام کاظم علیه السلام سال‌ها رنج تبعید و زندان را تحمل کرد و دوران کودکی حضرت معصومه علیها السلام با نگرانی از وضعیت پدر و سال‌ها دوری از ایشان سپری شد. حضرت موسی بن

گفتم: حبیبم، جبرئیل! این قصر از آن کیست؟ گفت: از آن پسرعمو و جانشین تو، علی بن ابی طالب علیه السلام است. همه مردم در روز قیامت، پا برهنه و بی لباس محشور می‌گردند، جز شیعیان علی علیه السلام، و همه مردم را به اسم مادرانشان صدا می‌زنند، مگر شیعیان علی علیه السلام را که به اسم پدرانشان صدا می‌زنند.

گفتم: حبیبم، جبرئیل! چرا چنین خواهد بود؟

گفت: «لَا تَنْهَمُ أَحْبَابُوا عَلِيًّا خَطَابَ مُؤَلِّدُهُمْ؛ چون اینها علی را دوست می‌دارند و پاک‌سرشت (حلال‌زاده) هستند»^۱.

۴. حضرت معصومه علیها السلام وقتی در ساوه مریض شد، به همراهانش فرمود: مرا به قم ببرید؛ زیرا از پدرم (امام کاظم علیه السلام) شنیدم که فرمود: «قُمْ عِشُّ آلَ مُحَمَّدٍ وَ مَاوَى شِيعَتِهِمْ؛ قم آشیانه آل محمد صلی الله علیه و آله و جایگاه شیعیان آل محمد صلی الله علیه و آله است»^۲.

۵. طهارت امام حسین علیه السلام: لَمَّا سَقَطَ الْحُسَيْنُ مِنْ بَطْنِ أُمِّهِ وَ كُنْتَ وَ لَيْتَهَا فَالَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله: يَا عَمَّةَ هَلَمِّي إِلَيَّ ابْنِي قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَا لَمْ نَنْصِفْهُ بَعْدَ فَقَالَ: يَا عَمَّةَ أَنْتِ تَنْظِفُهُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قَدْ نَظَّفَهُ وَ طَهَّرَهُ.

صفيه می‌گوید: آن‌گاه که امام حسین علیه السلام از مادر متولد شد، من پرستارش بودم. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: ای عمه، فرزندم را بیاور.

گفتم: یا رسول الله، ما او را پاک نکرده‌ایم.

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای عمه، تو می‌خواهی او را پاک کنی؟! خداوند او را پاکیزه و مطهر کرده است.^۳

۱. بحار الانوار، ج ۴۸، ص ۳۱۷ و ج ۹۹، ص ۲۶۷؛ ریاحین الشریعة، ج ۵، ص ۳۵.

۲. رساله فی تواریخ النبی و آل‌ال، ص ۱۰۳.

۳. تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۳۷۱.

۱. فوائد الرضویة، ج ۱، ص ۱۲۲؛ سفینة البحار، ج ۱، ص ۷۲۹؛ عوالم، ج ۲۱، ص ۳۵۲، ح ۱؛ المسلسلات،

ص ۱۰۸؛ بحار الانوار، ج ۶۸، ص ۷۶، ح ۱۳۶. ۲. بحار الانوار، ج ۵۷، ص ۲۱۴.

۳. بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۲۲۳؛ فروغی از کوثر، ص ۴۹.

جعفر علیه السلام در سال ۱۸۳ ق. در زندان هارون الرشید به شهادت رسید^۱ و دختران آن حضرت، بنا به وصیت پدر، تحت سرپرستی امام رضا علیه السلام قرار گرفتند.

امام کاظم علیه السلام در این وصیت نامه فرمود:

«هیچ یک از دخترانم را نباید برادران مادری، فرمانروایان یا عموهایشان شوهر دهند، مگر با نظر و مشورت رضا علیه السلام. اگر بدون اجازه او به چنین کاری اقدام کنند، با خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله مخالفت ورزیده اند و در سلطنت خدا منازعه کرده اند؛ زیرا او به مصالح قومش در امر ازدواج آگاه تر است. پس هر کسی را او بخواهد، به ازدواج درمی آورد و هر کسی را او نخواهد، به ازدواج در نمی آورد.^۲»

شاید امام رضا علیه السلام هیچ کدام از خواستگاران حضرت معصومه علیه السلام را شایسته ازدواج با خواهر دانا و پارسای خود نیافت.

هجرت به قم

دختران امام کاظم علیه السلام بر اساس توانایی و تکلیف خویش، مسئولیت های مهمی را ایفا کردند و به تشریح دیدگاه امامت و ولایت و روشن ساختن اذهان زنان پرداختند. آنان عالمانی بودند که با نقل روایات مستند و معتبر در مورد فضایل امام علی علیه السلام، عاشورا و ...، در جهت استمرار ولایت و معرفی امام زمان خویش می کوشیدند.^۳ در این میان، حضرت فاطمه معصومه علیه السلام با تأسی به عمه بزرگوارش حضرت زینب علیه السلام در مقابل تهدید و فشارهای حکومت علیه خاندان عصمت علیه السلام، علاوه بر فعالیت های علمی و بیان

۱. الفخری فی الأدب السلطانی و الدول الاسلامیه، ص ۱۹۶؛ مقاتل الطالبین، ص ۲۶۴-۲۶۳.

۲. عیون الاخبار الرضا، ص ۴۳؛ بحار الانوار، ج ۴۸، ص ۲۸۰؛ عوالم العلوم و المعارف و ...، ج ۲۲،

ص ۳۷۷. ۳. زن، دین، سیاست، ص ۱۲۸-۱۶۵.

احادیث درباره غدیر خم، ولایت و امامت، در حرکتی سیاسی-اجتماعی همراه برادران خویش، وارد عرصه مبارزه شد و «هجرت» را به عنوان عامل اعتراض به وضعیت موجود برگزید.^۱

حضرت فاطمه معصومه علیه السلام پس از یک سال تحمل دوری برادر، در سال ۲۰۱ ق^۲ مدینه را برای دیدار امام رضا علیه السلام ترک کرد^۳ و در رأس کاروانی، متشکل از علویان و برادران، رهسپار ایران گردید.^۴

آن حضرت از راه جبل، عازم خراسان شد و در شهر ساوه بیمار گردید.^۵ اظهار نظرهای متفاوتی درباره علت این بیماری بیان شده است. بنا بر نقلی، هارون بن موسی بن جعفر علیه السلام در کاروانی همراه ۲۳ نفر از بستگانش (که یکی از آنها خواهرش حضرت معصومه علیه السلام بود) وارد ساوه شد. دشمنان اهل بیت علیه السلام به هارون که در حال غذا خوردن بود، حمله کردند و او را به شهادت رساندند و افراد دیگر کاروان را مجروح و پراکنده ساختند و در غذای حضرت معصومه علیه السلام نیز زهر ریختند. حضرت معصومه علیه السلام بر اثر اندوه این ماتم یا در اثر مسمومیت بیمار شد و چون دیگر امکان ادامه راه به طرف خراسان نبود تصمیم گرفت به قم برود. ایشان پرسید: از این شهر

۱. هجرت کریمه (بررسی دوران امام رضا علیه السلام و علل هجرت حضرت معصومه علیه السلام)، ص ۹۲.

پس از امین، مأمون به خلافت رسید. او با حيله گری به تقویت پایه های حکومت خود پرداخت. با توجه به گستردگی کشور اسلامی و وجود مخالفان سرسخت، مأمون برای حفظ تاج و تختش، شیعیان را با خود همراه کرد؛ زیرا اگر شیعیان به صف دشمنان او می پیوستند، کار دشوار می شد. وی برای فریب شیعیان تصمیم گرفت امام رضا علیه السلام را جانشین خود کند. روشن بود که اگر امام، پیشنهاد خلیفه را می پذیرفت، شیعیان با حکومتی که امامشان ولی عهد آن بود، مخالفت نمی کردند. نامه های فراوانی میان مأمون و امام رضا علیه السلام رد و بدل شد. آن حضرت ولایت عهده را قبول نمی کرد؛ اما خلیفه همچنان اصرار می ورزید.

۲. تاریخ قم، حسن بن محمد بن حسن قمی، تحقیق: سید جلال الدین تهرانی، ص ۲۱۳.

۳. در سال ۲۰۰ ق. در پی اصرار و تهدید مأمون عباسی، سفر تبعیدگونه حضرت رضا علیه السلام به مرو انجام شد و آن حضرت بدون این که کسی از بستگان و اهل بیت خود را همراه ببرد راهی خراسان شد.

۴. الحیاة السیاسیة الإمام رضا علیه السلام، ص ۴۲۸. ۵. همان.

(ساوه) تا «قم» چند فرسنگ است؟ بعد فرمود: مرا به شهر قم ببرید، زیرا از پدرم شنیدم که می فرمود: «شهر قم مرکز شیعیان ماست».

«بی تردید، می توان گفت که آن بانوی بزرگ، روی ملهم و آینده نگر داشت و با توجه به آینده قم و محوریتی که بعدها برای این سرزمین پیش می آید (محوریتی که آرامگاه ایشان مرکز آن خواهد بود) بدین دیار روی آورد. این جریان به خوبی روشن می کند که آن بانوی الهی، به آینده اسلام و موقعیت این سرزمین توجه داشته و خود را با شتاب بدین سرزمین رسانده و محوریت و مرکزیت آن را با مدفن خود پایه ریزی کرده است.»^۱

بزرگان شهر قم وقتی از این خبر مسرت بخش مطلع شدند، به استقبال آن حضرت شتافتند. «موسی بن خزرج»، از بزرگان خاندان «اشعری»، افسار شتر آن حضرت را می کشید و عده فراوانی از مردم، پیاده و سواره، گرداگرد کجاوه آن حضرت در حرکت بودند. سرانجام آن حضرت در روز ۲۳ ربیع الاول سال ۲۰۱ ق. وارد شهر قم شد. شتر آن حضرت در محلی که اکنون «میدان میر» نامیده می شود، جلوی منزل «موسی بن خزرج»، زانو زد و افتخار میزبانی از حضرت معصومه علیها السلام نصیب او شد. آن بزرگوار ۱۷ روز در این شهر زندگی کرد و در این مدت مشغول عبادت و راز و نیاز با پروردگار متعال بود. خانه موسی بن خزرج و اتاقی که حضرت معصومه علیها السلام در آن به عبادت می پرداخت، اکنون زیارتگاه مردم است.^۲ مسلم است که حضرت

۱. تاریخ مذهبی قم، ص ۱۰۴.

۲. حضرت معصومه علیها السلام در ۲۳ ربیع الاول سال ۲۰۱ ق. وارد قم شد. مردم از ورود دختر امام کاظم علیه السلام به شهر خود بسیار خوشحال شدند. موسی بن خزرج، مأمور پذیرایی از حضرت فاطمه معصومه علیها السلام و همراهانش شد. او مرد ثروتمندی بود و خانه بزرگی در اختیار داشت. او با کمال میل، مسئولیت پذیرایی از میهمانان را به عهده گرفت. حضرت معصومه علیها السلام در خانه موسی بن خزرج، عبادتگاهی برای خود آماده کرد تا در آن جا با خدای بزرگ راز و نیاز کند. این عبادتگاه هنوز هم هست و «بیت النور» نام گرفته است.

فاطمه معصومه علیها السلام، ۱۷ روز در این خانه بوده و پس از آن رحلت کرده است.^۱ نویسنده کتاب قم می نویسد:

روایت کرد مرا حسین بن علی بن حسین بن موسی بن بابویه از محمد بن حسن بن احمد بن الولید و او از راویان دیگر، که چون حضرت فاطمه علیها السلام وفات یافت، بعد از غسل و تکفین، او را به مقبره بابلان بردند و در کنار سردابی گذاشتند. آل سعد (اشعری) با یکدیگر اختلاف کردند در این باب که چه کسی سزاوار است در سرداب رود و فاطمه را بر زمین بگذارد و به خاک سپارد که در این هنگام از جانب ریگستان، دو سوار که جلو دهان خود را بسته بودند بدان جا آمدند، چون به جنازه فاطمه رسیدند، از اسب پیاده شدند و بر او نماز گذارده و در سرداب رفتند و جسد مطهر او را دفن کردند و بر هیچ کس معلوم نشد که آن دو سوار که بودند.^۲

مورخان بدون هیچ اختلافی، سال وفات حضرت معصومه علیها السلام را ۲۰۱ ق. نقل کرده اند؛ ولی درباره روز و ماه فوت آن حضرت اختلاف نظر دارند.^۳

زنان مدفون در کنار مرقد حضرت معصومه علیها السلام

زنان مدفون در کنار مرقد حضرت معصومه علیها السلام عبارتند از:

۱. میمونه؛ دختر موسی مبرقع، نوه امام جواد علیه السلام

۲. امّ محمد؛ دختر موسی مبرقع، نوه امام جواد علیه السلام

۱. کتاب قم، ص ۲۱۳؛ فتوح البلدان، ص ۴۰؛ قم شناسی و گردشگری، ص ۲۹۲؛ کریمه اهل بیت علیها السلام، ص ۴.

۲. کتاب قم، ص ۳۱۲.

۳. تاریخ قم، ص ۲۱۳؛ بحار الانوار، ج ۴۸، ص ۲۹۰؛ اعیان الشیعه، ج ۸، ص ۳۹۱؛ انوار المشعشعین، ج ۱، ص ۲۰۸.

۳. بریهیه؛ دختر موسی مبرقع، نوۀ امام جواد علیه السلام

۴. امّ قاسم؛ دختر علی کوجبی

۵. امّ اسحاق؛ کنیز محمد فرزند موسی مبرقع

۶. امّ حبیب؛ کنیز ابوعلی نوۀ امام رضا علیه السلام

بنا بر گزارش کتاب «تاریخ قم»، در قرن سوم هجری، دو قبۀ به جای گنبد فعلی بوده است که قبۀ اول بر فراز قبر مطهر حضرت معصومه علیها السلام و قبور امّ محمد و امّ قاسم قرار داشته و قبۀ دوم بر فراز قبور ام حبیب، ام اسحاق و میمونه بوده است.^۱

شایسته است زائران پس از زیارت قبر مطهر حضرت معصومه علیها السلام، زنان مدفون در کنار آن حضرت را اینگونه زیارت کنند:

«السَّلَامُ عَلَيْكُنَّ يَا بَنَاتَ رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكُنَّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ؛

سلام بر شما ای دختران رسول خدا صلی الله علیه و آله. سلام بر شما و رحمت و برکت

خدا بر شما».^۲

زیارت حضرت معصومه علیها السلام از منظر روایات

یکی از مهم‌ترین امتیازها و فضیلت‌های معنوی حضرت فاطمه معصومه علیها السلام، تأکید و تشویق سه امام معصوم علیهم السلام به زیارت ایشان است. آن حضرت تنها امام زاده‌ای است که امام معصوم علیه السلام به زیارت او سفارش کرده است. در احادیث معتبر، پاداش زیارت آن حضرت، بهشت بیان شده که مهم‌ترین پاداش برای عملی نیک است.

۱. تاریخ قم، ص ۲۱۴؛ بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۲۰.

۲. مهتاب اهل بیت علیهم السلام، ص ۲۴.

امام صادق علیه السلام فرمود:

مَنْ زَارَهَا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ؛ کسی که فاطمه معصومه علیها السلام را زیارت کند،

بهشت بر او واجب می‌گردد.^۱

امام رضا علیه السلام بارها فرمود:

مَنْ زَارَهَا غَارِفًا بِحَقِّهَا فَلَهُ الْجَنَّةُ؛ کسی که فاطمه معصومه علیها السلام را زیارت

کند، در حالی که حق او را بشناسد، بهشت برای او است.^۲

«سعد بن سعد»، از محدثان برجسته قم، به محضر مقدس امام رضا علیه السلام

شرفیاب شد. امام رضا علیه السلام به وی فرمود:

«ای سعد، از ما نزد شما قبری است».

سعد گفت: فدایت شوم! آیا قبر فاطمه دختر موسی بن جعفر علیه السلام را

می‌فرمایید؟

امام رضا علیه السلام فرمود: آری، «مَنْ زَارَهَا غَارِفًا بِحَقِّهَا فَلَهُ الْجَنَّةُ، هر کس او را

زیارت کند، در حالی که به حق او آگاه باشد، بهشت از آن اوست».^۳

امام جعفر صادق علیه السلام فرمود:

«هر کس فاطمه معصومه علیها السلام را زیارت کند، بهشت بر او واجب گردد».^۴

در حدیث دیگری آمده است:

«مَنْ زَارَهَا فَلَهُ الْجَنَّةُ، زیارت فاطمه معصومه علیها السلام، هم‌سنگ بهشت

است».^۵

۱. بحارالانوار، ج ۴۸، ص ۳۱۷ و ج ۹۹، ص ۲۶۷-۲۶۶.

۲. همان.

۳. بحارالانوار، ج ۴۸، ص ۳۰۷. در ادامه روایت آمده است: «پس هرگاه کنار قبر او آمدی، بالای سرش

بایست و ۳۴ مرتبه الله اکبر، ۳۳ مرتبه سبحان الله، ۳۳ مرتبه الحمد لله بگو. آن‌گاه بگو: السلام علی آدم صَفْوَةِ

الله...» بحارالانوار، ج ۱۰۲، ص ۲۶۵. ۴. همان.

۵. همان، ج ۴۸، ص ۳۱۷ و ج ۹۹، ص ۲۶۷.

امام جواد علیه السلام فرمود:

«مَنْ زَارَ قَبْرَ عَمَّتِي بِقُمْ فَلَهُ الْجَنَّةُ؛ کسی که عمه‌ام را در قم زیارت کند پاداش او بهشت است»^۱.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«أَلَا إِنَّ حَرَمِيَّ وَحَرَمَ وَكَدَّ بَعْدِي قُمْ؛ آگاه باشید که حرم من و حرم فرزندان بعد از من، قم است»^۲.

امام رضا علیه السلام فرمود:

«مَنْ زَارَ الْمَعْصُومَةَ بِقُمْ كَمَنْ زَارَنِي؛ هر که معصومه علیه السلام را در قم زیارت کند، همانند کسی است که مرا زیارت کرده باشد»^۳.

زیارت مأثور درباره حضرت معصومه علیه السلام

پس از حضرت فاطمه زهرا علیه السلام، حضرت فاطمه معصومه علیه السلام، تنها بانوی بزرگواری است که زیارت مأثور دارد؛ یعنی زیارت‌نامه‌اش را امام بیان کرده است. زنان دانا و پارسا، مانند: آمنه بنت وهب (مادر پیامبر صلی الله علیه و آله)، فاطمه بنت اسد (مادر امام علی علیه السلام)، خدیجه بنت خویلد (همسر پیامبر صلی الله علیه و آله)، فاطمه بنی‌کلابیه (ام البنین (مادر حضرت عباس علیه السلام))، زینب کبری علیه السلام، حکیمه خاتون (مادر امام کاظم علیه السلام) و نرجس خاتون (مادر امام زمان علیه السلام)، که هیچ تردیدی در مقام بلند و جایگاه رفیع آنان نیست، هیچ‌کدام زیارت مأثور از سوی معصومان علیهم السلام ندارند.

۱. همان؛ کامل‌الزیارات، ص ۳۲۴.

۲. بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۶.

۳. ریاحین‌الشریعه، ج ۵، ص ۳۵؛ ناسخ‌التواریخ، ج ۳، ص ۶۸؛ زیادة‌التصانیف، ج ۶، ص ۱۵۹.

لقب «معصومه»

حضرت فاطمه معصومه علیه السلام بانویی بهشتی، غرق در عبادت و نیایش، پیراسته از زشتی‌ها و شب‌نم معطر آفرینش است. شاید یکی از دلایل «معصومه» نامیدن این بانو، آن باشد که عصمت مادرش حضرت زهرا علیه السلام در او تجلی یافته است.

بر اساس پاره‌ای از روایات، این لقب از سوی امام رضا علیه السلام به این بانوی والامقام اسلام داده شده است؛ چنان‌که فقیه بلند اندیش و سپید سیرت شیعه، علامه مجلسی رحمته الله علیه، در این باره می‌گوید: امام رضا علیه السلام فرمود:

«هر که معصومه را در قم زیارت کند، مانند کسی است که مرا زیارت کرده است»^۱.

کریمه اهل بیت

دانشمندان و فقیهان شیعه از حضرت معصومه علیه السلام با لقب «کریمه اهل بیت» یاد می‌کنند. از میان بانوان اهل بیت، این لقب زیبا تنها به آن حضرت اختصاص یافته است.

مرحوم آیت‌الله سید محمود مرعشی نجفی^۲، پدر بزرگوار آیت‌الله سید شهاب‌الدین مرعشی رحمته الله علیه، بسیار علاقه‌مند آن بود که قبر شریف حضرت فاطمه زهرا علیه السلام را پیدا کند. ختم مجرب‌ی انتخاب کرد و چهل شب به آن پرداخت. شب چهلم پس از به پایان رساندن ختم و توسل بسیار، استراحت کرد. در عالم رؤیا، به محضر مقدس حضرت باقر علیه السلام یا امام صادق علیه السلام مشرف شد.

۱. ریاحین‌الشریعه، ج ۵، ص ۳۵.

۲. متوفای ۱۳۳۸ ق.

امام به ایشان فرمود:

«عَلَيْكَ بِكَرِيمَةِ أَهْلِ الْبَيْتِ؛ كَرِيمَةُ أَهْلِ بَيْتِ رَا دِرْيَابِ»^۱

آقای عبدالله موسیانی، از شاگردان آیت الله مرعشی رحمته الله علیه، می گوید:

حضرت آیت الله مرعشی نجفی به طلاب می فرمود: علت آمدن من به قم این بود که پدرم سید محمود مرعشی نجفی (که از زاهدان و عابدان معروف بود) چهل شب در حرم حضرت علی علیه السلام بیتوته کرد که آن حضرت را ببیند، شبی (در حال مکاشفه) آن حضرت را دید که به ایشان فرمود: سید محمود، چه می خواهی؟

عرض کرد: می خواهم بدانم قبر فاطمه علیها السلام کجاست تا آن را زیارت کنم.

آن حضرت فرمود: من نمی توانم بر خلاف وصیت آن حضرت، قبر او را آشکار کنم.

او عرض کرد: پس من هنگام زیارت چه کنم؟

آن حضرت فرمود: خدا جلال و جبروت حضرت فاطمه علیها السلام را به فاطمه علیها السلام معصومه علیها السلام عنایت کرده است. هر کس بخواهد ثواب زیارت حضرت فاطمه علیها السلام را درک کند به زیارت فاطمه علیها السلام معصومه علیها السلام برود.^۲

القاب حضرت معصومه علیها السلام

سه زیارت نامه برای حضرت معصومه علیها السلام ذکر شده که یکی از آنها مشهور است. نامها و لقب هایی که برای حضرت معصومه علیها السلام در دو زیارت نامه غیر مشهور ذکر شده است عبارتند از:

۱. کریمه اهل بیت علیها السلام، ص ۴۳؛ فروغی از کوثر، ص ۵۴.

۲. کریمه اهل بیت علیها السلام، ص ۴۳؛ فروغی از کوثر، ص ۵۴.

۱. طاهره (پاکیزه)؛

۲. حمیده (ستوده)؛

۳. برّه (نیکوکار)؛

۴. رشیده (رشد یافته)؛

۵. تقیه (پرهیزگار)؛

۶. رضیه (خشنود از خدا)؛

۷. مرضیه (مورد رضایت خدا)؛

۸. سیده صدیقه (بانوی بسیار راستگو)؛

۹. سیده رضیه مرضیه (بانوی خشنود خدا و مورد رضای او)؛

۱۰. سیده نساء العالمین (سرور زنان عالم).

محدثه و عابده نیز از القاب حضرت معصومه علیها السلام است.^۱

شفاعت حضرت معصومه علیها السلام

بالاترین جایگاه شفاعت، از آن پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله است که در قرآن کریم،^۲ از آن به «مقام محمود» تعبیر شده است. دو تن از بانوان خاندان پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله، چنان شفاعت گسترده ای دارند که می تواند همه اهالی محشر را فراگیرد: حضرت فاطمه علیها السلام زهرا علیها السلام و حضرت فاطمه علیها السلام معصومه علیها السلام.

هنگام ازدواج حضرت فاطمه علیها السلام زهرا علیها السلام، پیک وحی لوحی ابریشمی از سوی پروردگار آورد که در آن جمله «خداوند مهریه فاطمه علیها السلام زهرا را شفاعت گنهاران امت محمد صلی الله علیه و آله قرار داد»، با کلک تقدیر نقش بسته بود. این حدیث از طریق اهل سنت نیز نقل شده است.

۱. بحار الانوار، ج ۶، ص ۲۲۸؛ انوار المشعشعین، ج ۱، ص ۴۹۴؛ زندگانی کریمه اهل بیت علیها السلام، ص ۴۳.

۲. سوره اسراء، آیه ۷۹.

از جهت گستردگی شفاعت، پس از فاطمه زهرا علیها السلام، هیچ بانویی به حضرت معصومه علیها السلام نمی رسد. امام جعفر صادق علیه السلام فرمود:

«تَدْخُلُ بِشَفَاعَتِهَا شَيْعَتُنَا الْجَنَّةَ بِأَجْمَعِهِمْ؛ بِشَفَاعَتِ فَاطِمَةَ مَعْصُومَةَ علیها السلام،

همه شیعیان ما وارد بهشت می شوند».^۱

قم

از دیدگاه اسلام، شهر مذهبی قم از مکان های مقدسی به شمار می رود. احادیث در این زمینه آن قدر فراوان است که می توان ادعای تواتر معنوی بر قداست قم کرد.^۲

قم از عصر امامان علیهم السلام مرکز پرورش عالمان و ارادتمندان به اهل بیت علیهم السلام بوده است. قبرهای اصحاب ائمه علیهم السلام، عالمان بزرگ و راویان فراوان در قم، به روشنی، این موضوع را اثبات می کند.

امام هادی علیه السلام فرمود:

إِنَّمَا سَمِّيَ قُمْ بِه لِأَنَّهُ لِمَا وَصَلَتْ السَّفِينَةُ إِلَيْهِ فِي طُوفَانِ نُوحٍ علیه السلام قَامَتْ ... وَ

هُوَ قِطْعَةٌ مِنْ بَيْتِ الْمُقَدَّسِ؛ علت نام گذاری قم به این نام، این است که وقتی در طوفان نوح، کشتی به آن جا رسید ایستاد ... و آن محل، قطعه ای

از بیت المقدس است.^۳

ابوصلت هروری می گوید: نزد حضرت رضا علیه السلام بودم که گروهی از اهل

قم خدمت امام رسیدند و سلام کردند. آن حضرت پس از جواب سلام، آنان را نزد خود خواند و فرمود:

مَرْحَبًا بِكُمْ وَ أَهْلًا فَأَنْتُمْ شَيْعَتُنَا فَسَيَاتِي عَلَيْكُمْ يَوْمَ تَزْرُونَ فِيهِ تَرْبَتِي

بَطُوسٍ؛ خوش آمدید، شما شیعیان حقیقی ما هستید. به زودی، روزی

فرامی رسد که آرامگاه من را در طوس زیارت می کنید.^۱

امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمود:

قُمْ عِشُّ آلَ مُحَمَّدٍ وَ مَاوَى شَيْعَتِهِمْ؛ قم آشیانه آل محمد و جایگاه شیعیان

آل محمد است.^۲

امام صادق علیه السلام فرمود:

إِنَّ اللَّهَ ... إِحْتَجَّ بَيْلَدَةَ قُمْ عَلَى سَائِرِ الْبِلَادِ وَ بِأَهْلِهَا عَلَى جَمِيعِ أَهْلِ الْمَشْرِقِ

وَ الْمَغْرِبِ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ لَمْ يَدَعْ اللَّهُ قُمْ وَ أَهْلَهُ مُسْتَضْعَفًا بَلْ وَفَّقَهُمْ وَ

أَيَّدَهُمْ؛ خداوند شهر قم را حجت بر دیگر سرزمین ها قرار داد و به وسیله

مردم قم، حجت را بر تمام اهل مشرق و مغرب، از جن و انسان، تمام کرد.

خداوند، قم و اهل آن را مستضعف نخوانده است؛ بلکه آنان را موفق و

تأیید کرده است.^۳

امام هادی علیه السلام فرمود:

أَهْلُ قُمْ وَ أَهْلُ آيَةِ مَغْفُورٍ لَهُمْ لِيُزَيَّرَتْ لَهُمْ لِحَدِي عَلِيٍّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا علیه السلام

بَطُوسٍ؛ گناهان اهل قم و آوه بخشیده شده است؛ زیرا جدم حضرت امام

رضا علیه السلام را در طوس زیارت می کنند.^۴

در روایات آمده است:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَمَّا أَسْرَى بِهِ رَأْسُ إِبْلِيسَ بَارِكًا بِهِذِهِ الْبُقْعَةَ، فَقَالَ لَهُ: قُمْ يَا

مَلْعُونُ! فَسَمِّيَتْ بِذَلِكَ؛ هنگامی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به معراج رفت، شیطان

۱. بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۲۸ و ج ۵۷، ص ۲۱۶.

۲. همان، ج ۶۰، ص ۲۱۶.

۳. بحارالانوار، ج ۵۷، ص ۲۱۳.

۱. همان.

۲. همان، ص ۲۱۴.

۳. همان، ص ۲۱۳-۲۱۲.

۴. همان.

را دید که روی قطعه زمینی نشسته است. پیامبر ﷺ به او فرمود: قم (بند شو) ای ملعون! به همین دلیل این شهر «قم» نامیده شد.^۱

امام صادق علیه السلام فرمود:

تُرْبَةُ قُمْ مُقَدَّسَةٌ وَأَهْلِهَا مِتُّا وَنَحْنُ مِنْهُمْ لَا يُرِيدُهُمْ جَبَّارٌ بِسُوءِ إِلَّا عَجَلَتْ عُقُوبَتُهُ نَارَ جَهَنَّمَ!؛ خاک قم، مقدس است. اهل آن از ما و ما از آنان هستیم. هیچ ستمگری قصد بدی نسبت به آنان نمی‌کند، مگر این که عذاب او که آتش جهنم است به زودی فرامی‌رسد.^۲

امام صادق علیه السلام فرمود:

إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَ مِنْ جَمِيعِ الْبِلَادِ، كُوفَةَ وَ قُمْ وَ تَقْلَيْسَ؛ خداوند از میان تمام شهرها، کوفه، قم و تفلیس را برگزید.^۳

امام صادق علیه السلام فرمود:

مَا أَرَادَ أَحَدٌ بِقُمْ وَأَهْلِهَا سُؤًّا إِلَّا أَدَّلَهُ اللَّهُ وَأَبْعَدَهُ مِنْ رَحْمَتِهِ؛ کسی نسبت به قم قصد بد نمی‌کند، مگر این که خداوند او را خوار و از رحمتش دور می‌گرداند.^۴

از امامان علیهم السلام روایت شده است:

لَوْ لَا الْقَمِّيُّونَ لَضَاعَ الدِّينُ؛ اگر قمی‌ها نبودند، دین از بین می‌رفت.^۵

امام رضا علیه السلام فرمود:

إِنَّ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ وَلَا أَهْلَ قُمْ وَاحِدٍ مِنْهَا فَطُوبَى لِمَنْ تَمَّ طُوبَى لَهُمْ ثُمَّ طُوبَى لَهُمْ؛ بهشت هشت در دارد و یکی از آنها مخصوص اهل قم است.

خوشا به حال آنان، خوشا به حال آنان، خوشا به حال آنان.^۱

نیز فرمود:

«لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ فَثَلَاثَةٌ مِنْهَا لِأَهْلِ قُمْ فَطُوبَى لَهُمْ ثُمَّ طُوبَى لَهُمْ؛ بهشت هشت در دارد که سه در برای اهل قم است. خوشا به حال آنان، خوشا به حال آنان».^۲

صفوان بن یحیی می‌گوید:

روزی خدمت امام هادی علیه السلام بودم که سخن از قم و مردم قم و علاقه آنان به حضرت مهدی علیه السلام به میان آمد. امام هادی علیه السلام برای آنان طلب رحمت کرد و فرمود:

«رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ. ثُمَّ قَالَ: إِنَّ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ وَوَاحِدٍ مِنْهَا لِأَهْلِ قُمْ وَهُمْ خِيَارَ شِيعَتِنَا مِنْ بَيْنِ سَائِرِ الْبِلَادِ. حَمَرَ اللَّهُ تَعَالَى وَلَا يَتَنَا فِي طَيْبَتِهِمْ؛ خداوند از آنان راضی باشد. بهشت هشت در دارد و یک در، مخصوص اهل قم است. آنان از میان تمام سرزمین‌ها بهترین شیعیان ما هستند. خداوند مبحث ما را در ذات آنها قرار داده است».^۳

امام جواد علیه السلام در نامه‌ای به علی بن مهزیار اهوازی فرمود:

«قَدْ فَهَمَّتْ مَا ذَكَرْتَ مِنْ أَمْرِ الْقَمِّيِّينَ خَلَصَهُمُ اللَّهُ وَفَرَجَ عَنْهُمْ وَسَرَّرْتَنِي بِمَا ذَكَرْتَ مِنْ ذَلِكَ وَ...؛ آن چه درباره قمی‌ها - خداوند آنان را خالص گرداند و برایشان گشایش قرار دهد - یادآور شدی، متوجه شدم و با آن چه ذکر کردی، شادمانم ساختی و...».^۴

۱. بانوی ملکوت، ص ۲۲؛ بحار الانوار، ج ۵۷، ص ۲۱۳-۲۱۲.

۲. بانوی ملکوت، ص ۲۲.

۳. همان؛ بحار الانوار، ج ۵۷، ص ۲۱۳-۲۱۲.

۴. همان.

۱. همان. ۲. رجال کشی، جزء اول، ص ۳۳۳.

۳. بانوی ملکوت، ص ۲۲؛ بحار الانوار، ج ۵۷، ص ۲۱۳-۲۱۲.

۴. بانوی ملکوت، ص ۱۸-۱۷؛ امالی شیخ مفید، ص ۱۵۴.

۵. همان.